

Het goederenbezit van de havezate Hoikink in de marke Dulder, gemeente Weerselo

door drs. A.L. Hulshoff

Wie wat wil weten over de havezate Hoikink en haar bewoners, is tot nu toe¹⁾ aangewezen op het werk van mr. G.J. ter Kuile sr., getiteld 'Geschiedkundige aantekeningen op de havezaten van Twenthe', uitgegeven in 1911. Op pagina 141 en 142 wordt daar vermeld, dat Hendrik Adolf Bentinck kort voor 1712 eigenaar werd van de havezate Hoikink. In hetzelfde jaar kocht hij de huisplaats van de havezate Bevervoorde te Rijssen van de douairière van Ittersum tot de Oosterhof. Hij noemde zich Bentinck van Bevervoorde en Hoicking en richtte een rekwest tot Ridderschap en Steden van Overijssel, waarin hij mededeelde: 'dat zijn Huis Hoickijnck door zijne voorgangers van Hoevel zoodanig is afgebroken, dat er niets meer als het bouwhuijs met eene vuerstede in hetselve bouwhuijs is gebleven, dat hij aldaar weder eene kamer met eene vuerstede heeft aengetimmert, soodat er maar twee vuersteden op gem. havezathe Hoickinck gevonden worden, niettegenstaende hij van gem. Huis ses vuersteden voldoen moet (in de belasting), hetgeen zeer schadelijk voor hem soude sijn; derhalve verzoekende dat hij als eigenaar van dese Havezate de betalinge van de halvescheid van zes vuersteden sal mogen volstaen, soolange daer geen meer vuersteden sullen worden aengetimmert'.

Hierop werd beschikt, dat van de jaren 1711-1715 het halve vuursteden-geld van het Huis Hoikink afgeschreven zou worden ter somma van negentig gulden²⁾).

Hendrik Adolf Bentinck tot Schoonheten was geboren op 12 december 1675. Hij was rentmeester van de kloostergoederen onder Albergen en Sibculo, rentmeester-generaal van de beden van Brabant, hoofdschout van Hasselt en drost van IJsselmuiden. Hij trouwde op 1 augustus 1712 met Mechteld Anna van Welvelde³⁾. Hij overleed op 3 januari 1734. Zijn zoon Willem werd op 28 juli 1721 geboren op de havezate Schoonheten en werd later generaal-majoor. Hij huwde te 's-Gravenhage op 4 juli 1762 met Agatha Rijksbarones van Slingelandt.

In 1773 kocht deze Willem Bentinck het Nijenhuis onder Heino van Charles John Bentinck voor f 120.000,-⁴⁾. Van zijn vader had Willem Hoikink geërfd en hij compareerde ten landdage wegens het Bevervoorde te Rijssen in 1749. Het recht van havezate van dit Bevervoorde te Rijssen werd op zijn verzoek overgebracht op het Hoikink, welk verzoek door Ridderschap en Steden werd goedgekeurd bij resolutie van 17 maart 1758. Aangezien Willem Bentinck een vermogend man moet zijn geweest -

gezien het aankoop van Huis Nijenhuis -, lijkt het niet vreemd te veronderstellen, dat hij vóór 1758 een nieuw woonhuis binnen de gracht van de verdwenen havezate liet bouwen⁵). Gelukkig bezitten we een waterverftekening van Aart Schouman uit 1769⁶) met de ondertiteling 'Het huys te Bevervoorde in Overijssel' te identificeren met het Hoikink⁷). Zie afb. 2.

Willem Bentinck werd opgevolgd door zijn zoon mr. Adolf Carel Bentinck, zich noemende tot Bevervoorde en Nijenhuis, geboren te 's-Gravenhage op 20 augustus 1764, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 1815 tot 1819 en lid van de Provinciale Staten van Overijssel. Hij trouwde te Deventer op 26 april 1789 met Maria Françoise van Aerssen Beyeren. Deze schonk hem elf kinderen.

Nadat Maria Françoise op 6 oktober 1807 op het Nijenhuis op veertigjarige leeftijd was gestorven, hertrouwde Adolf Carel te Werth bij Borken (Dtsl.) op 3 oktober 1822 met Hillegonda van Sichem, geboren te Wijhe in december 1797⁸).

Toen Adolf Carel Bentinck op het Nijenhuis op 11 maart 1837 stierf, leefden nog acht kinderen uit zijn eerste en zeven uit zijn tweede huwelijk. Reeds een week na zijn overlijden maakte Abraham Fortuyn, notaris te Deventer op het Nijenhuis een akte van volmacht van de kinderen uit het eerste huwelijk op, ter verdeling te zijner tijd van de gehele boedel. Deze kinderen waren:

1. Agatha Josina Mechteld Anna barones Bentinck, geboren op het Nijenhuis, op 14 juni 1790, ongehuwd.
2. Willem baron Bentinck, geboren op het Nijenhuis op 26 oktober 1795, kolonel der artillerie, ridder Militaire Willemsorde, gehuwd.

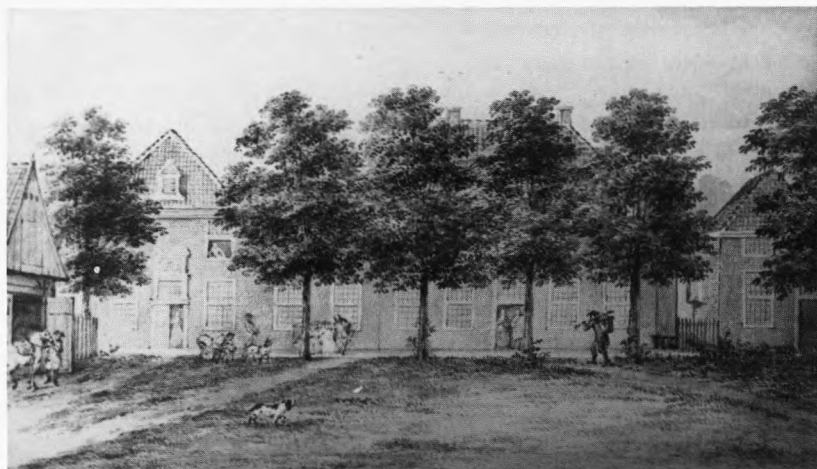
Afb. 1. De Stifhuizen te Weerselo. Aquarel van Aart Schouman, 1769.

3. Louisa Wilhelmina barones Bentinck, geboren op het Nijenhuis op 24 januari 1797, gehuwd.
4. Mr. Arnold Adolf baron Bentinck, geboren op het Nijenhuis op 17 april 1798, kamerheer in b.d., minister van buitenlandse zaken, minister van Staat, buitengewoon gezant aan het hof van Engeland, ongehuwd.
5. Wolf Floris Carel baron Bentinck, geboren op het Nijenhuis op 28 februari 1800, hypotheekbewaarder te Den Briel, ongehuwd.
6. Wilhelmina Frederika barones Bentinck, geboren op het Nijenhuis op 1 juli 1801, ongehuwd.
7. Mr. Derk Hendrik baron Bentinck, geboren op het Nijenhuis op 24 augustus 1804, nog ongehuwd in 1838.
8. Volkier Marius François baron Bentinck, geboren op het Nijenhuis op 6 oktober 1807, eerste luitenant, kamerheer, ridder Militaire Willemsorde, gehuwd.

Op verzoek van deze erfgenamen werd op 6 maart 1838 door mr. Jan Hendrik Warnaars, notaris te Almelo, overgegaan tot de voorlopige toewijzing van alle onroerende goederen behorende tot de havezate Hoikink, gelegen te Dulder, gemeente Weerselo, waarvan de definitieve publieke veiling plaats vond op 20 maart 1838 ten huize van de kastelein Herman Meyling te Borne⁹⁾. Zie afb. 3. De gehele verkoop bestaat uit 21 percelen, te weten:

1. het erve Strootman, gem. Weerselo, sectie A nrs. 441 t/m 450, 421, 433, 434, koper bewoner Jannes Lette voor f 1630,-;
2. het erve Vollenbroek, sectie A nrs. 342, 343, 344, 478 t/m 481, 483 t/m 487, 493 t/m 497, 557, koper Johannes Hulsham, landbouwer te Fleringen voor f 4650,-;
3. het erve Meyer, sectie A nrs. 339, 340, 342 ged., 345, 346, 348, 356, 358, 359, 360, 361 t/m 366, koper Gerardus Daggel, landbouwer te Dulder voor f 2370,-;
4. de katerstede Hulshof, sectie A nrs. 321 en 322, koper Jan Hendrik Hulshoff, grondeigenaar te Vriezenveen¹⁰⁾, voor f 940,-;
5. de katerstede de Klaute, sectie A nrs. 312 t/m 317, 319 ged., 320, 324, 326, koper Jan Hendrik Hulshoff, voor f 1110,-;
6. bosgrond, sectie A 323, in Westerinkbroek, koper Jan Hendrik Hulshoff, voor f 260,-;
7. de katersteden Kooyker en Stokkingreef, sectie A nrs. 301 t/m 305, 307 t/m 311, 318, 319 ged., 297, 298, 424, 426, koper Jan Hendrik Hulshoff, voor f 4310,-;
8. het plaatsje Wesselink, sectie A nrs. 611 t/m 613, 179, koper Johannes Wesselink, knecht op Vollenbroek, voor f 550,-;
9. bouwland, sectie B nr. 189, koper Jan Lansink, bouwman in Dulder, voor f 220,-;
10. bouwland, sectie A nr. 278 Westerinkbroek, gevoegd bij perceel 5;
11. bouwland, sectie A nr. 266, Westerinkbroek, koper Gerrit Hueskes, bouwman in Dulder, voor f 45,-;

12. bouwland, sectie A nr. 270, koper Jan Everhard Stork¹¹), te Weerselo voor f 215,-;
13. bouwland, sectie A nrs. 257, koper Jan Everhard Stork, te Weerselo, voor f 350,-;
14. bouwland, sectie A nr. 258, Westerinkbroek, koper Gerrit Willem Stork¹²), predikant te Weerselo, voor f 565,-;
15. bouwland, sectie A nr. 276, Westerinkbroek, koper Jan Lansink, voor f 215,-;
16. bouwland, sectie A nr. 280, Westerinkbroek, koper Jan Hendrik Hulshoff, voor f 150,-;
17. bouwland, sectie A nr. 281, Westerinkbroek, koper Gerrit Willem Stork, voor f 185,-;
18. hooimaat, sectie A nrs. 422, 423, Broek en Lugtermeden (de Grootte Lugte), koper Gerrit Willem Stork, voor f 1200,-;
19. hooimaat, sectie A nr. 419, Broek en Lugtermeden (de Kleine Lugte), koper Hendrikus Evelo, tapper en winkelier te Weerselo, voor f 280,-;
20. bosgrond en waterpoel, sectie A nr. 368, De Eendenkooi, koper Hendrik Wilmink¹²), burgemeester van Weerselo, voor f 200,-;
21. uitgang, jaarlijks f 0,75 en f 1,20 met twee stukken land bij erva Aalberink te Dulder en toebehorende aan bouwman Boerkamp in Weerselo, koper Gerrit Willem Stork voor f 10,- (perceel aan Boerkamp gelaten en f 10,- ontvangen).

Afb. 2. *De havezathe Hoikink ook Bevervoorde genoemd. Aquarel van Aart Schouman, 1769.*

De toelichting in de akte bij perceel 7 luidt als volgt:

'De katersteden Kooyker en Stokkingreef, gelegen in Dulder, gemeente Weerselo, kadastraal bekend Westerinkbroek sectie A nummers 318 huis en erf van twee woningen groot veertien roeden en dertig ellen, 303 bouwland groot negenenzeventig roeden en en tachtig ellen, 305 boschgrond vier roeden en veertig ellen, 304 water groot twee roeden, 302 boschgrond groot negen roeden en negentig ellen, *310 water groot zeventwintig roeden en negentig ellen, 311 tuin groot achtentwintig roeden en tien ellen, 307 hakhout groot negenvijftig roeden en zeventig ellen, 308 hooiland groot twee bunders tweeëndertig roeden en tien ellen, 309 boschgrond groot tweeëntwintig roeden en vijftig ellen, de halvescheid van 319 boschgrond in het geheel groot vierenveertig roeden en veertig ellen en wel het gedeelte naar den kant van dit perceel gelegen, 298 bouwland groot drie bunders een roede en vijftig ellen, 297 boschgrond groot zes roeden en dertig ellen, 325 boschgrond groot negenenvijftig roeden en tachtig ellen, 301 weiland groot elf roeden en veertig ellen, en eindelijk eene hooimaat de Rietmaat genaamd kadastraal Broek- en Lugtermeden nummer 426 groot twee bunders eenentwintig roeden en veertig ellen en 425 boschgrond daarbij gelegen groot vierentwintig roeden Het regt van beschrijving in de ridderschap en de overige regten van Havezathe voor zooverre dezelve nog bestaan mogten, worden bij dit perceel gevoegd, alsmede het regt van Markenrigterschap afwisselende om de drie jaren, voor zooverre hetzelfde almede nog bestaat. En is dit perceel groot bouwland, huis en erf en tuin vier bunders drieëntwintig roeden en zeventig ellen, hooiland vier bunders vier en zestig roeden en negentig ellen, boschgrond twee bunders acht roeden en tachtig ellen, vijvers negenenwintig roeden eenennegentig ellen'.*

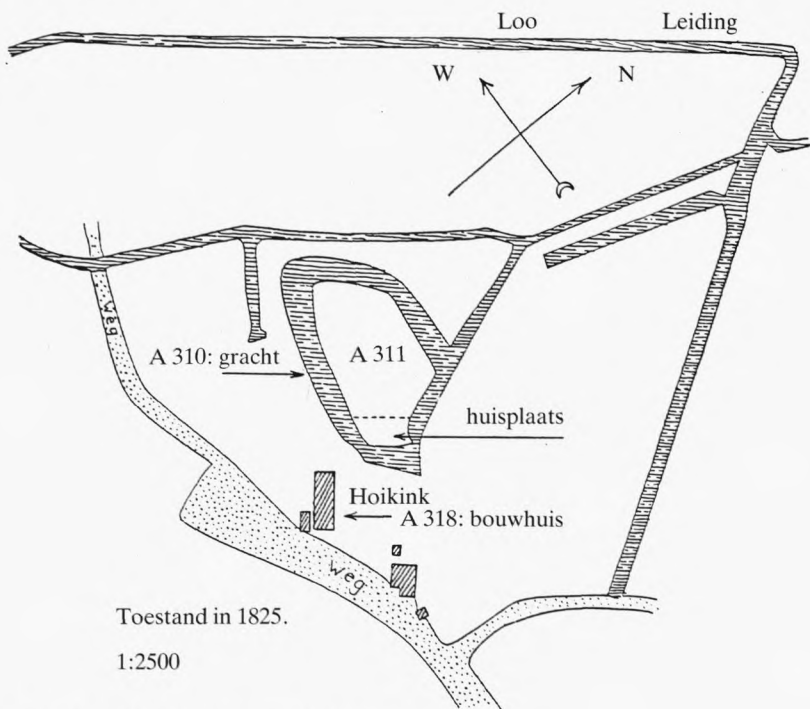
Uit de omschrijving van perceel 7 valt op te maken waar exact de huisplaats, omringd door een gracht was gelegen: Westerinkbroek sectie A nr. 311, groot 28 roeden en 10 ellen is de voormalige huisplaats. De gracht is sectie A nr. 310, groot 27 roeden en 90 ellen. Indien men de eerste kadastrale kaart raadpleegt, zijn de nummers snel te vinden. Nummer A 318, op de kaart HOIKINK genaamd, geeft de plaats weer van het overgebleven bouwhuis, waarop destijds woonden de families Kooiker en Stokkingreef. Zie afb. 3. Deze woningen, links aan de rand van het voorplein, zijn op de tekening van Aart Schouman te herkennen: twee voordeuren, geflankeerd door enige kruisramen. In het midden ziet men de staldeuren open staan voor de naar binnen te rijden calèche. Een jager met drie honden keert huiswaarts. Het adellijk woonhuis op de achtergrond, half verscholen achter twee rijzige linden, is eenvoudig van opzet: een dubbele blinde voordeur met bovenlicht, links daarvan twee, en rechts drie kruisramen. Het zadeldak wordt aan de voorzijde onderbroken door een gekuifde dakkapel, die boven de voordeur is voorzien van een zogenaamd Engels raam¹³).

Het omstreeks 1750 gebouwde Hoikink, gelegen aan de zuidkant van de door een gracht omringde kasteelplaats, is geen lang leven beschoren geweest. De Bataafse revolutie drong ook in Overijssel door. In het begin

van het jaar 1795 werd een nieuwe regering gevormd. De rol van de adel was uitgespeeld. Vele riddermatigen gingen over tot verkoop van hun voorvaderlijk bezit, vooral zij, die er financieel slecht aan toe waren.

Het in eigendom hebben van een adellijk huis door een riddermatige familie betekende, vooral na het gewijzigde belastingstelsel waarbij de adel na 1795 geen vrijstelling meer verkreeg, een grote financiële druk. Wie de last van zo'n huis niet meer opbrengen liet het weldra afbreken. Dat bracht dan tenminste nog geld op. Een treffend voorbeeld daarvan levert de aanzienlijke havezate Weleveld, die, gelegen bij Zenderen, gemeente Borne, nog geen zestig jaren vóór haar verdwijning grondig was gerestaureerd en toch, op last van de in Zwolle gevestigde eigenaar Willem Hendrik baron van Hambroick, in 1804 voor afbraak tegen een som van f 1000,- was verkocht.

Het Hoikink moet eenzelfde lot hebben ondergaan, wanneer precies is onbekend. Als omstreeks 1832 het kadaster in Nederland is ingevoerd en de eerste kadasterkaarten verschijnen, komt het huis op de tekeningen niet meer voor. Wel aangegeven zijn de grachten, die de havezate eertijds hebben omringd, en wel zijn te vinden de onroerende goederen, die er bij behoorden. Zij zijn in 1838 door de algehele verkoop ons bekend geworden.

Afb. 3. Kadastrale kaart van Hoickinck.

Noten

1. Omstreeks 1990 zal verschijnen *De havezaten van Twente* door A.J. Gevers, A.J. Mensema en L.H.M. Olde Meierink.
2. Aldus G.J. ter Kuile sr., o.c. pag. 142.
3. a. Zie de gevelsteen met de alliantiewapens Bentinck-Van Welveld boven de ingang van het linker Stifstshuis te Weerselo, anno 1731. Dit nog oorspronkelijke Stifstshuis zal door het echtpaar zijn gebouwd. Zie afb. 1.
b. J.A.R. Kymmel, Het geslacht van Welvelde, *Wapenheraut*, 19e en 20e jrg. 1915 en 1916; 20e jrg. pp. 129, 130.
4. A.J. Gevers en A.J. Mensema, *De havezaten in Salland en hun bewoners*, Alphen a/d Rijn 1983, p. 383.
5. Om het recht van havezate weer op het adellijk goed Hoikink gevestigd te krijgen, moest Willem Bentinck rekening houden met de bepalingen, vastgelegd in een vernieuwd reglement van Ridderschap en Steden, d.d. 5 april 1713. Dit hield in, dat het bewijs diende geleverd te worden, dat men: a) van riddermatige geboorte was, b) in het bezit was van een havezate, c) in het bezit was van roerend goed ter waarde van 25.000 gulden, d) het ware christelijk, d.w.z. gereformeerde geloof beleeed.
6. Rijksarchief in Overijssel te Zwolle. Coll. Jhr. B.F. van Bevervoorden tot Olde-meule. In hetzelfde jaar vervaardigde Schouman twee aquarellen van het Stifst te Weerselo, waarvan de ene zich thans nog in familiebezit bevindt, terwijl de andere in het Rijksarchief te Zwolle wordt bewaard.
7. Wat de stijl van de ingangspartij betreft, deze komt sterk overeen met de gevelpartij van het Huis Wegdam onder Goor. Te oordelen naar de alliantiewapens Van Coeverden-Van Raesfelt boven de voordeur, gedateerd 1758, heeft (destijds) een verbouwing naar de smaak van die tijd plaatsgevonden.
8. In het *Nederlands Adelsboek* van 1924 wordt wel haar moeder, niet haar vader genoemd. Uit de tweede huwelijk werden nogmaals 9 kinderen geboren.
9. De oorspronkelijke akte, waarop dit artikel is gebaseerd, kan worden geraadpleegd in het archief van de Vereniging Oudheidkamer 'Twente' te Enschede, Lasondersingel 129-131.
10. Behoorde tot de (Gereformeerde/Hervormde) familie Hulshoff te Vriezenveen, die koophandel dreef met het Keizerlijk Rusland en een zaak hield te Petersburg. Zie o.a. J. Hosmar, *Vriezenveense Rusluie in het rijk der Tsaren*, Enschede 1976, p. 109.
11. Zie A.W. Stork, *Het geslacht Stork*, Leeuwarden 1913.
12. T.a.p. pag. 10 en pag. 10 noot b.
13. Vergelijk het boven reeds genoemde Bentinck's huis uit 1731 op het Stifst te Weerselo.